

BYRFODDAU TERMAU A GEIRIAU*

a.: ansoddair, ansoddeiriol	C.: Canol	dfn.: dyfynedig, dyfyniad	<i>g.b.</i> : geirfâu'r beirdd
<i>a.</i> : <i>ante</i>	C.C.: cyn Crist	diar.: diarhebbion	Gael.: Gaeleg
abl.: abladol	<i>c.d.</i> : Cerdd Dafod	dib.: dibynnol	Gal.: Galeg
abs.: absoliwt	Caerf.: Caerfyrddin	difr.: diffriol	<i>Gardd.</i> : Garddwriaeth
ac.: acen(iad, -nog)	Caern.: Caernarfon	diff.: diffiniad	geir.: geiriadur (-on, -ol)
<i>Adar.</i> : Adareg	camdrdd.: camdarddiad	digr.: digrif	geird.: geirdarddiad, geir-
adarg.: adargraffiad	cdr.: cydradd	dihar.: dihareb	darddol
adf.: adferf	cdrn.: cadarnhaol	dil.: dilynol	gen.: genidol
adff.: adferfol	<i>Cem.</i> : Cemeg	Dinb.: Dinbych	Germ.: Germaneg
adff.: adffurfiad	cen.: cenedl	dir.: diriaeth(ol)	gl.: glos ar
afr.: afreolaidd	Cered.: Ceredigion	dirm.: dirmygus	godd.: goddefol
aff.: affeithiad, affeithiol,	cf.: cymharer	disg.: disgynedig	goddr.: goddrych(ol)
affeithiedig	cfdds.: cyfaddasiad	disgr.: disgrifiadol	Goed.: Goedeleg
Alm.: Almaeneg	chl.: cyflwr	diw.: diwedd(ar)	gof.: gofynnol
<i>Amaeth.</i> : Amaethyddiaeth	chn.: cyflwynol	<i>Diwin.</i> : Diwinyddiaeth	gogl.: gogledd
amh.: amheus	chns.: cyfuniad(au)	diwyg.: diwygier, diwygiedig	gol.: golygydd, golygwyd gan
amhd.: amhendant	cfms.: cyfansawdd, cyfansoddair	dll.: deilliad	Gorff.: Gorffennaf
amhff.: amherffaith	cfr.: cyfeiriad, cyfeiriol	dng.: dangosol	Gors.: Gorseddol
amhrs.: amhrsonol	cfrch.: cyfarchol	drb.: derbynol	Goth.: Gotheg
amr.: amrywiad(au), amrywiol	cfrt.: cyfartal, (gradd) gyfartal	<i>Drg.</i> : Daeareg	gr.: gradd
ams.: amser	cfst.: cyfystyr	drll.: darllener, darlleniad	Gr.: Groeg
anarf.: anarferedig	cft.: yn cyfateb, cyfatebol	dsn.: deusain, deuseiniaid, deu-	<i>Gram.</i> : Gramadeg
anh.: anhsbys	cil.: cilyddol	seiniol	grb.: gorberffaith
anhr.: anhreigladdwy, anhreigl-	cl.: calediad	dtb.: datblygiad	grch.: gorchmynnol
edig	Cl.: Celteg, Celtaidd	dych.: dychweliad	grff.: gorffennol
annib.: annibynnol	cm: centimetr	dyf.: dyfodol	grm.: gormodiaith
annorm.: annormal	cmhl.: cymhleth	dyl.: dylanwad	gthg.: gwrthgyferbynier, gwrth-
ans.: ansicr	cmhr.: cymhariaeth, cymharol,	dysg.: dysgedig	gyferbyniol
ansathr.: ansathredig	(gradd) gymharol	e.: enw(au)	gw.: gweler
ansill.: ansillafog	cmth.: cymathiad	e.c.: enw cyffredin	<i>Gwleid.</i> : Gwleidyddiaeth
Ap.: Apocryffa	coegddysg.: coegddysgedig	e.e.: er enghraifft	gwr.: gwreiddiol, gwreiddyn
Arab.: Arabeg	col.: colofn	e.l.: enw lluosog	gwrth.: gwrthrych(ol)
Aram.: Aramaeg	cpl.: cyplad	e.p.: enw priod	gwthr.: gweithredol, gweithred-
<i>Arch.</i> : Archaeoleg	<i>Crdd.</i> : Cerddoriaeth	e.tf.: enw torfol	ydd
ardd.: arddodiad, arddodiaid	<i>Crf.</i> : Crefydd	eb.: enw benywaidd	Gwydd.: Gwyddeleg, Gwyddel-
arddl.: arddodiadol	Crn.: Cernyweg, Cernywaidd	ebd.: ebychiad	ig
arf.: arfer(ol, -iadol)	cs.: cynnwys	eg.: enw gwrywaidd	<i>Gwyddon.</i> : Gwyddoniaeth
arg.: argraffiad	csf.: cysefin	<i>Egl.</i> : Eglwysig	gwyr.: gwyriad
<i>Arg.</i> : Argraffyddiaeth	csst.: cystrawen, -nau	engh.: enghraifft (ac weithiau	
At.: Atodiad	ctn.: cytundeb	enghreiffiau)	
atbl.: atblygol	ctr.: cytras(au)	enghrau.: enghreiffiau	H.: Hen
<i>Athr.</i> : Athroniaeth	cts.: cytsain, cytseiniaid, cyt-	Eid.: Eidaleg	h.y.: hanny yw
	seiniol	eidd.: eiddunol	han.: haniaeth(ol)
b.: benywaidd (ac weithiau berf)	cyd.: cydweddiad	eith.: (gradd) eithaf	HD: Hen Destament
ba.: berf anghyflawn	cyf.: cyfweithiad	elf.: elfen(nau)	Heb.: Hebraeg
bach.: bachigyn, bachigion,	<i>Cyfr.</i> : Cyfraith	enc.: enclitig	<i>Her.</i> : Herodraeth
bachigol	cyff.: cyffredin(ol)	enw.: enwol, enwedig	Hyd.: Hydref
ban.: bannod	cym.: cymal	ep.: epenhetig	<i>i.e.</i> : <i>id est</i>
be.: berfenw (-au, -ol)	Cym.: Cymraeg, Cymreig	er.: erthygl	<i>ib.</i> : <i>ibidem</i>
<i>Beibl.</i> : Beiblaidd	Cyn.: Cynnar	esg.: esgynedig	<i>id.</i> : <i>idem</i>
bf.: berf(au)	cynr.: (yn) cynrychioli	est.: estyniad, estynedig	IE.: Indo-Ewropeg, Indo-
bff.: berfol	cynt.: cyntefig	<i>et al.</i> : <i>et alii</i>	Ewropaidd
bg.: berf gyflawn	cys.: cysylltair, cysylltiad	f.: ferf	<i>Ieith.</i> : Ieitheg, Ieithyddiaeth
bg.a.: berf gyflawn ac ang-	cyw.: cywasgiad	F: Fahrenheit	IM.: gair a luniwyd neu a god-
hyflawn	<i>Chwedl.</i> : Chwedloniaeth	<i>fl.</i> : <i>floruit</i>	wyd oddi ar lafar gan Iolo
<i>Biol.</i> : Biolog	Chwef.: Chwefror	ff.: ffurf, -iau	Morganwg
bl.: blaen(orol)	d.d.: dalen deitl	ffd.: ffurfiad	Ion.: Ionawr
bnth.: benthbyg, benthyciad	d.dd.: di-ddyddiad	ffdro.: ffurfdro	Iseld.: Iseldireg
<i>Bot.</i> : Botaneg(ol)	d.g.: dan y gair	ffig.: ffigurol	isr.: isradd(ol)
br.: brawddeg(au)	dadf.: dadfathiad	<i>Ffis.</i> : Ffiseg	kg: cilogram
<i>Brdd.</i> : Barddoniaeth	<i>Daearydd.</i> : Daearyddiaeth	Ffl.: Fflint	kHz: ciloherts
brf.: byrfodd(au)	dbl.: dyblyg	Ffr.: Ffrangeg	km: cilometr
Brth.: Brythoneg, Brythonig	dchr.: dechrau, dechreuol	<i>Ffren.</i> : Ffrenoleg	<i>l.c.</i> : <i>loco citato</i>
Brych.: Brycheiniog	<i>Derwydd.</i> : Derwyddiaeth	g.: ganrif, geiniog, gwrywaidd	ll.: lluosog, llinell(au)
c.: canrif, ceiniog	deu.: deuol		
<i>c.</i> : <i>circa</i>	deus.: deusill		
C: Celsius			

Llad.: Lladin
 llaf.: llafariad, llafariaid, llaf-
 arog
 llgr.: llygriad, llygredig
 Llong.: Llongwriaeth
 llr.: llafar
 lls.: llaes
 llsg.: llawysgrif llsgrau.:
 llawysgrifau
 lluos.: lluosillafog
 Llyd.: Llydaweg
 llythr.: llythyren, llythrennol

m: metr
 m.: mewn(ol)
 Maesd.: Maesyfed
 Math.: Mathemateg
 medd.: meddiannol
 Meddyg.: Meddygaeth
 Meh.: Mehefin
 Meir.: Meirionnydd
 MHz: megaherts
 Milfeddyg.: Milfeddygaeth
 ml.: meddal
 mm: milimetr
 Moes.: Moeseg
 Morg.: Morgannwg
 Mwyn.: Mwynyddiaeth
 myn.: mynegol
 Myn.: Mynwy

n.: nodyn

nat.: natural
 neg.: negydd(ol)
 Nor.: Norwyeg, Norseg
 norm.: normal
 O.C.: o oed Crist
 offer.: offerynnol
 Og.: Ogam
 oldd.: olddodiad, olddodiaid
 olff.: ôl-ffurfiad
 org.: orgraff

p.: priod
 p.: *post*
 Parch.: Parchedig
 Peir.: Peirianeg
 pen.: penodol
 Penf.: Penfro
 Pensaer.: Pensaerniaeth
 Pers.: Perseg
 pl.: plwyf
 pr.: prosthetig
 pres.: presennol
 prff.: perffaith
 prifl.: priflythyren
 proc.: proclitig
 prs.: person(ol)
 prth.: perthynas
 pth.: perthynol
 Pysg.: Pysgyddiaeth

q.v.: *quod vide*

rh.: rhagenw(ol)
 rhag.: rhagymadrodd
 Rhag.: Rhagfyr
 rhang.: rhangymeriad(ol)
 rhed.: rhediad(ol), rhedadwy
 rheol.: rheolaidd
 Rhes.: Rhesymeg
 Rhet.: Rhetogeg
 rhgdd.: rhagddodiad, rhag-
 ddodiaid
 rhgfl.: rhagflaenydd
 Rhif.: Rhifydddeg
 rhif.: rhifol(ion), rhifyn
 rhydd.: rhyddiaith

s.: swllt
 S.: Saesneg
 Sacs.: Sacsoneg
 Sans.: Sansgrit
 sathr.: sathredig
 Sb.: Sbaeneg
 Seic.: Seicoleg
 Sein.: Seineg
 Ser.: Seryddiaeth
 Serdd.: Sêr-ddewiniaeth
 sfn.: safon(ol)
 Sgand.: Sgandinafeg
 sill.: sillaf(au), sillafiad, sillafog
 Swol.: Swoleg

Tach.: Tachwedd
 taf.: tafodiaith, tafodieithol

talf.: talfyriad, talfyredig
 td.: tudalen
 teb.: tebyg
 techn.: technegol
 tf.: torfol
 Tiwt.: Tiwtoneg
 TN: Testament Newydd
 tr.: treigladd(wy)
 traeth.: traethiad(ol), traeth-
 awd
 trdd.: tarddiad
 Trefn.: Trefaldwyn
 trf.: terfyniad(au)
 tris.: trisill
 tros.: trosiad(ol)
 trsd.: trawsosodiad
 trsl.: trawsllythreniad
 tt.: tudalennau
 tyb.: tybiedig
 tyw.: tywyll

UDA: Unol Daleithiau Amer-
 ica
 un.: unigol
 uns.: unsill

yng.: ynganiad
 ym.: ymyl
 ymad.: ymadrodd(ion)
 ysg.: ysgrifen(edig)
 yst.: ystad

*Treiglir byrfoddau yn ôl yr angen; cyfeiria enwau'r siroedd at y ffiniau cyn 1974.

ARWYDDION A NODAU

> yn rhoi.

< yn tarddu o.

* yn dynodi ffurf dybiedig nad oes enghraifft ohoni, ond sy'n debygol yn ôl deddfau sain. Hefyd ar ôl person cyntaf presennol mynegol berfau diffygiol, e.e. *adanaf**: *adent*, i ddynodi mai ffurf dybiedig ydyw.

= yn cyfateb i.

≡ i'w ynganu fel.

? i ddynodi ffurf, dyddiad, ystyr, neu darddiad amheus.

† i ddynodi bod ffurf yn amlwg yn ansathredig, e.e. o flaen rhai o'r glosau, e.e. †*amnewbod*, neu fod orgraff y dangosair yn hynafol, e.e. †*diguormechis*.

() i ddynodi blwyddyn cyhoeddi'r argraffiad a ddarllenwyd oni ddarllenwyd yr argraffiad cyntaf, e.e. **1659 (1751)** *GLA*, sef *Galwad Ir Annychweledig*.

[] i gynnwys elfennau gair neu ymdriniaeth â'i darddiad; i ddynodi bod tudalen heb ei rifnodi; bod blwyddyn cyhoeddi'r llyfr heb ei nodi; i egluro'r cyd-destun; i ddynodi mai treigledig yw'r gytsain yn y gair; i lenwi bwlch mewn llawysgrif neu lyfr, ac i rai dibenion amlwg eraill.